

Nr 37

Av herr Nilsson, i Gävle m. fl., om slopande av dyrortsgrupperingen
beträffande löner.

Riksdagen beslöt för två år sedan att avskaffa dyrort 2. Föregående års höstriksdag beslutade på regeringens förslag att avskaffa dyrortsgrupperingen i fråga om ortsavdrag vid beskattningen. Båda besluten förverkligas från den 1 januari 1962.

Dessa två åtgärder är steg i samma riktning: upphävande av det numera så orättfärdiga system för lönesättning och beskattning som i årtionden diskriminerat landsortens löntagare och hållit dem på en lägre levnadsstandard än huvudstadens. Det är nu tid för riksdagen att göra definitivt slut på dyrortssystemet också när det gäller löner.

Historiskt ligger ju dyrortsgrupperingen så till, att den tillkom efter första världskriget i syfte att kompensera *då rådande olikheter* i levnadskostnaderna på landsbygden och i städerna. Det var billigare att leva på landsbygden än i städerna på den tiden. Landsbygdsbefolkningen levde huvudsakligen av produkter från sin egen gård, och det relativt ringa antal tjänstemän som då fanns på landsbygden hade också tillgång till billigare livsmedel genom köp direkt från producenterna, bönderna. Bostäderna uppfördes av material som i huvudsak erhöles från skogen. Och bränslet, veden, var billigare på landsbygden än i städerna.

Sedan dess har emellertid levnadsförhållandena på landsbygden undergått en fullständig förvandling: motorismen, bondekooperationen, den tekniska utvecklingen på bostadsproduktionens område, övergång från vedtill olje- eller koleldning o. s. v. Det har m. a. o. skett en utjämning mellan stad och landsbygd i fråga om levnadsvanor och levnadsvillkor. Och denna utjämning har medfört högre relativa levnadskostnader på landsbygden.

Befolkningen på landsbygden tillhandlar sig nu alla förnödenheter i affärer precis som folket i städerna. Varuströmmen går nu i riktning från städerna — och främst storstaden — till landsbygden och landsorten.

Socialstyrelsens undersökningar av dyrheten i olika orter i Sverige återspeglar i någon mån denna utveckling. Spännvidden mellan lägsta och högsta dyrort minskade sålunda enligt dessa undersökningar från 48 % i mitten av 1930-talet till 14 % år 1951.

Dyrortsgrupperingen av löner har endast sakta och eftersläpande följt med denna utveckling och anpassat sig till de förändrade förhållandena.

Antalet dyrorter har efter hand minskat från 9 till 3. Därmed är vi framme i den nuvarande situationen, bortsett från norra Sverige och Göteborg är nu hela landsorten från 1 januari 1962 placerad i dyrort 3 och Stockholm jämte intilliggande förstäder i dyrort 5 (några orter omkring Stockholm i dyrort 4). 66 % av alla löntagare i Sverige får då lön efter dyrort 3.

Dyrortsproblemet har sålunda förenklats och koncentrerats till frågan: *Är levnadskostnaderna lägre i landsorten än i Stockholm?*

Svaret på den frågan måste enligt vår alldeles bestämda övertygelse bli ett tveklöst nej. Samhällsutvecklingen och de på grund därav förändrade levnadsvanorna och levnadsförhållandena har medfört, att landsorten nu blivit dyrort. Kol och olja, de nu i huvudsak använda bränslena, är billigast i 0-orten Stockholm och blir dyrare ju längre därifrån de fraktas samt betingar nära nog det dubbla priset i t. ex. nordvästra Värmland och Dalarna. Med motorbränslet förhåller det sig principiellt lika. Elektriciteten är ofta billigare i Stockholm än i landsorten. Konkurrensen påverkar priserna på kläder, livsmedel, o. d. Stockholmarens behöver inte resa tiotals mil för att få specialistvård vid svårare sjukdomsfall, och han behöver inte skicka sina barn till avlägset liggande orter för att komma i åtnjutande av högre skolutbildning.

Redan denna korta uppräknings ger en antydning om hur i grunden felaktigt det gamla vanetänkandet i dyrortsfrågan är. Vi skall emellertid i fortsättningen försöka belysa några av de argument som man hittills åberopat när man sökt bevisa »storstadsdyrheten», eller omvänt hur »billigt» det är att bo i landsorten.

Bostadskostnaden

har ansetts utgöra en sådan faktor som i särskilt hög grad fördyrat levnadskostnaderna i Stockholm. Och så var nog förhållandet tidigare. Numera saknar argumentet förankring i verkligheten. Det framgår bl. a. av den utredning som fil. mag. Per Holm och hans medarbetare på uppdrag av Svenska Riksbyggen utfört beträffande hyreskostnadernas utveckling under 1940- och 1950-talen. (Utredningen är publicerad i Per Holms bok »Bostadsefterfrågan på 1960-talet», Svenska Riksbyggen 1959.)

Följande siffror över kallhyror (kr./kvm) år 1959 i bostäder uppförda under olika år är tagna ur tabeller i a. a. sid. 158:

<i>Byggår</i>	<i>Kallhyra år 1959</i>	
	<i>Stockholm</i>	<i>Sol. Gtl.</i>
1946/47	36:30	27:60
1949	37:12	31:05
1950	35:67	30:59
1951	38:13	33:—

1952	38:94	34:69
1953	40:12	35:62
1954	37:38	34:48
1955	37:05	36:—
1956	36:04	34:96
1957	36:82	35:15

Anm. Med Svealand och Götaland avses här hela Syd- och Mellansverige med utantag för Stockholm, Göteborg och Skåne, men inberäknat Gävleborgs län.

Siffrorna grundar sig på kungl. bostadsstyrelsens statistik över hyror som bestämts i samband med beviljande av bostadslån, med tillägg av de hyreshöjningar som statsmakterna beslutat efter hand (beräknade enl. indexstabeller som sammanställts av statens nämnd för byggforskning). De kan sålunda anses fullt tillförlitliga.

Dessa siffror som alltså gäller kallhyrorna förtjänar att studeras mycket noga. De ger en illustrativ bild av den utveckling som skett sedan mitten av 1940-talet. Medan skillnaden i kallhyran mellan Stockholm och landsorten (landsorten används som beteckning för Svealand och Götaland) i hus uppförda år 1946/47 är 8:70 kr. per kvm och år krymper den ihop till nästan ingenting i hus uppförda åren 1955/57.

Men kallhyran är ju endast en del av boendekostnaden. I denna måste också värme och elenergi medräknas. Och gör man det, så kommer man fram till det för initierade icke överraskande resultatet, att *Stockholm har lägre boendekostnader än landsorten i hus uppförda efter år 1954.*

För beräkning av boendets totalkostnad har vi inte kunnat utnyttja Per Holms tabeller. Dels har han inte räknat med elenergi, och dels har han, sannolikt för att underlätta arbetet, kalkylerat med lika stora bränslekostnader för Stockholm och landsorten, vilket ger ett felaktigt resultat, eftersom priset på eldningsolja och kol stiger med avståndet från 0-orten Stockholm. Härtill kommer att vintern och därmed eldningsåsongen är betydligt längre i de inre och norra delarna av Svealand än i Stockholm.

En tillförlitligare sammanställning över de totala boendekostnaderna får man om man för värmekostnaderna och kostnaden för elenergi använder de siffror som uträknats av rektor Seth Henriksson i Norra Råda och som finns återgivna i hans lilla skrift »Dyrortsgrupperingen — ett bedrägeri».

Rektor Henriksson — som tyvärr också bortser från värmesåsongens olika längd — beräknar bränsleåtgången till 35 lit. eldningsolja per kvm och år. Oljepriset var då (sommaren 1959) 117 kronor i Stockholm. För att få ett statistiskt godtagbart medelpris för området Svealand—Götaland valde Henriksson slumpvis ut 75 städer och andra samhällen i området, varefter han i Svenska oljekonsumenters riksförbunds listor över zon-

och ortstillägg tog reda på oljepriset för varje ort och räknade därefter ut medelpriset (en metod som är mycket vanlig i statistiska sammanhang). Han kom därvid fram till ett medelpris för landsorten av 141 kr./kvm. Bränslekostnaden blir då:

Stockholm	35 lit. å 0,117	4:10 kr./kvm och år.
Landsbygden	» » » 0,141	4:99 » » »

Elströmskostnaden

blir som regel billigare i en stor stad med dess koncentrerade bebyggelse och kortare distributionsledningar. För Stockholm kan den beräknas på följande sätt:

Grundavgift	43:20
Energiavgift 3 000 kWh å 9 öre	270:—
Tillkommer 1,9 %	5:95
	Kronor 319:15

Beräknat per kvm för en 70 kvms lägenhet (3 rum + kök) ger det en kostnad av 4:56 kr./kvm och år.

För landsorten har rektor Henriksson på liknande sätt beräknat medelpriset genom att sammanställa statens vattenfalls verkstaxor för landsbygd och tätorter. Han har då kommit fram till ett medelpris för landsorten av 5:66 kr./kvm och år. För att komma fram till en riktig totalkostnad för boendet bör man sålunda till Per Holms förut anförda siffror för kallhyrorna summera de av rektor Henriksson uträknade kostnaderna för värme och elenergi, nämligen:

	Stockholm	Landsorten
Värme	4:10	4:99
Elenergi	4:56	5:66
Kronor	8:66	10:65

Man får nu följande sammanställning över boendekostnaderna i Stockholm och landsorten år 1959 i hus uppförda under olika år: Boendekostnad inkl. värme och elström (kr./kvm) i fastigheter byggda olika år:

<i>Byggår</i>	<i>Boendekostnaden</i>		
	<i>Stockholm</i>	<i>Svl. Gl.</i>	<i>Skillnad</i>
1946/47	44:96	38:33	6:63
1949	45:78	41:70	4:08
1950	44:33	41:24	3:09

1951	46:79	43:65	3:14
1952	47:60	45:34	2:26
1953	48:78	46:27	2:51
1954	46:04	45:13	0:91
1955	45:71	46:65	— 0:94
1956	44:70	45:61	— 0:91
1957	45:48	45:80	— 0:32

Här bevisas alltså att *boendekostnaden i hus uppförda efter år 1954 är högre i landsorten än i Stockholm*. Det går sålunda inte längre att med de »höga stockholmshyrorna» motivera Stockholms särställande i dyrortshänseende.

Resekostnaderna

är ett annat ofta anfört argument för dyrheten i Stockholm. I absoluta tal är det alldeles självklart, att det är flera människor i storstaden Stockholm som får resa till och från arbetet. Relativt sett är nog förhållandena likartade överallt i vårt lands städer och tätorter. Städerna byggs ut och befolkningen får allt längre till sina arbetsplatser. Men därtill kommer, att kommunikationerna är bättre i Stockholm än i landsortens städer. Vidare är det så att de framväxande industrierna förläggs i städer och andra större tätorter, medan många industriarbetare stannar kvar i sina bostäder på landsbygden och åker in till arbetet med bil, buss eller tåg. Antingen tvingas de därtill av bostadsbristen i industriorten eller kan eller vill de inte avyttra det hus som de uppfört i sin hemby. Härigenom får de emellertid ofta mycket långa färdvägar till sin arbetsplats.

Tar man sedan hänsyn till de i landsorten perifert boendes utlägg för frakter, inköpsresor, resor för att bryta den kulturella isoleringen, barnens resor till skolorten osv., kan inte resekostnaderna åberopas som skäl för att placera landsorten i en lägre dyrort. Det är därtill ett ofrånkomligt och lättbegripligt faktum, att ju större ett samhälle är, desto mångsidigare, lättåtkomligare och billigare blir den samhällliga servicen.

Skatterna

Medan skattebelastningen enl. 1959 års taxering i genomsnitt uppgick till ungefär 15:50 per skattekrona i Sveriges städer så hade Stockholm 13:28. Stockholm och dess drabantstäder Djursholm (11:24), Lidingö (11:90), Nacka (13:60), Solna (12:—) och Sundbyberg (13:30) samtliga placerade i dyrort 5 har den lägsta skatten av alla Sveriges 119 städer utanför Skåne (med undantag för Kiruna).

Sammanfattning

Det sakmaterial som här sammanställts och de fakta som i övrigt anförts bevisar att levnadskostnaderna i några avseenden t. o. m. är högre i landsorten än i Stockholm. Det finns m. a. o. inte längre något sakligt underlag för en dyrortsgruppering av löner i Svealand och Götaland. Dyrortsgrupperingen har helt enkelt akterseglats av utvecklingen.

Man kan inte heller avböja ett ingrepp i dyrortssystemet med hänvisning till pågående utredning. Dyrortsfrågan är tillräckligt utredd sedan en mansålder tillbaka, och den sist tillsatta, den Fahlanderska, som sedan tre år utreder frågan om hur man skall utreda dyrortsfrågan, bör enligt vår uppfattning inte tillåtas fördröja ett avgörande.

Dyrortsgrupp 2 avskaffades utan någon speciell utredning för den saken.

Skattegrupperingen avskaffades genom beslut av höstriksdagen 1961 utan att avvakta den sittande skatteutredningens eventuella förslag. Finansministern har inte tvekat att föregripa.

Löntagarna i landsorten har tillräckligt länge och blott alltför tålmodigt väntat, att den diskriminering som de så länge varit utsatta för någon gång skall upphöra.

Med stöd av det anförda hemställer undertecknade,

att riksdagen för sin del måtte besluta att med ikraftträdande fr. o. m. den 1 januari 1963 lyfta upp dyrorterna 3 och 4 till dyrort 5, samt

att de högre löner som f. n. utbetalas i norra och nordvästra delarna av Norrland bibehålls och ges beteckningen avstånds- och klimattillägg.

Stockholm i januari 1962

Henning Nilsson
i Gävle

Helmer Holmberg

Hilding Hagberg

Gustav Johansson

Nr 38

Av herrar **Palm** och **Braconier**, om sättet för vissa utbetalningar till kommuner m. fl.

(Lika lydande med motion nr 47 i Första kammaren)

I mars månad 1960 erinrade riksräkenskapsverket länsstyrelserna om ett stadgande i 2 § kungörelsen 1951: 25 angående sättet för vissa utbetalningar till kommuner och meddelade i sammanhanget, att bestämmelserna